

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA NUTQNI RIVOJLANTIRISHDA MULTIMEDIYA VOSITALARINING ROLI

Izzatullayeva Nargiza Toirdjonovna.

Kattaqo'rg'on shahr 15-MTT tarbiyachisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqni rivojlantirish jarayonida multimediya vositalaridan foydalanishning pedagogik va psixologik ahamiyati tahlil qilinadi. Audio, video, animatsiya, interaktiv dasturlar va raqamli ta'lim platformalarining bolalar lug'at boyligini kengaytirish, to'g'ri talaffuzni shakllantirish, bog'langan nutqni rivojlantirish hamda kommunikativ kompetensiyalarni mustahkamlashdagi o'rni yoritiladi. Tadqiqot natijalari multimediya vositalari bolalarning nutqiy faolligini oshirishda samarali pedagogik resurs ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: nutq rivoji, multimediya vositalari, maktabgacha ta'lim, lug'at boyligi, talaffuz, kommunikativ kompetensiya, raqamli ta'lim.

Kirish

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tizimida raqamli texnologiyalar va multimediya vositalari ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ayniqsa, nutqni rivojlantirish sohasida multimediya vositalaridan foydalanish bolalarda til o'rganishga bo'lgan qiziqishni oshirish, nutqiy faollikni kuchaytirish va samarali o'quv muhitini yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Maktabgacha yosh davri bolalarda fonetik, leksik va grammatik tizimlarning shakllanishi, bog'langan nutqning rivojlanishi uchun eng muhim bosqich hisoblanadi. Shu sababli, bu davrda multimediya vositalaridan maqsadli va metodik asosda foydalanish bolalarning nutqiy rivojlanishini sezilarli darajada tezlashtiradi.

Multimediya vositalari tushunchasi va ularning turlari

Multimediya vositalari — bu matn, tovush, tasvir, animatsiya va video elementlarini birlashtirgan raqamli resurslardir. Maktabgacha ta'limda keng qo'llaniladigan multimediya vositalariga quyidagilar kiradi:

- audio yozuvlar (she'rlar, ertaklar, tovushli mashqlar);
- video va animatsion roliklar;
- interaktiv ta'limiy dasturlar;
- elektron kitoblar va raqamli hikoyalar;
- interaktiv doska va sensorli ekranlar.

Ushbu vositalar bolalarning bir vaqtning o'zida bir nechta sezgi kanallari orqali axborotni qabul qilishiga imkon beradi, bu esa nutqni o'zlashtirish jarayonini yanada samarali qiladi.

Multimediya vositalarining nutq rivojiga ta'sir mexanizmlari

1. Lug'at boyligini kengaytirish

Multimediya materiallari orqali berilgan yangi so'zlar vizual tasvir va tovush bilan birgalikda taqdim etiladi. Bu esa bolalarda so'z ma'nosini chuqurroq tushunish va mustahkam eslab qolishga yordam beradi. Video va animatsiyalar yordamida predmetlar, hodisalar va harakatlarning ifodalanishi lug'at boyligining tabiiy kengayishiga xizmat qiladi.

2. To'g'ri talaffuzni shakllantirish

Audio materiallar va nutq namunalarini eshitish orqali bolalar to'g'ri talaffuz, urg'u va intonatsiyani o'zlashtiradilar. Multimediya vositalari yordamida logopedik mashqlarni tashkil etish, tovushlarni to'g'ri aytish ko'nikmalarini shakllantirish samaradorligini oshiradi.

3. Bog'langan nutqni rivojlantirish

Video hikoyalar, animatsion ertaklar va interaktiv ssenariylar bolalarni voqealarni izchil bayon qilishga, sabab-oqibat bog'lanishlarini tushuntirishga va fikrni mantiqiy ketma-ketlikda ifodalashga undaydi. Bu esa bog'langan nutqning shakllanishida muhim rol o'ynaydi.

4. Nutqiy motivatsiyani oshirish

Multimediya vositalari bolalar uchun qiziqarli va jozibador bo'lgani sababli, nutqiy faoliyatga bo'lgan ichki motivatsiyani kuchaytiradi. O'yin elementlari bilan

boyitilgan multimediya mashg'ulotlari bolalarni faol gapirishga, savollarga javob berishga va muloqotga kirishishga undaydi.

Multimediya vositalarining pedagogik afzalliklari

Multimediya vositalaridan foydalanish quyidagi pedagogik imkoniyatlarni yaratadi:

- individual yondashuvni ta'minlash;
- murakkab nutqiy materialni vizual asosda tushuntirish;
- nutqiy mashqlarni qiziqarli shaklda tashkil etish;
- bolalarning eshitish, ko'rish va nutqiy idrokini uyg'un rivojlantirish;
- o'quv jarayonining samaradorligini oshirish.

Shuningdek, multimediya vositalari tarbiyachiga ta'lim jarayonini differensiallash va har bir bolaning nutqiy rivojlanish darajasiga mos topshiriqlar berish imkonini yaratadi.

Cheklovlar va ehtiyot choralar

Multimediya vositalaridan noto'g'ri yoki haddan tashqari foydalanish ayrim salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin:

- bolaning passiv tinglovchiga aylanishi;
- tirik muloqotning qisqarishi;
- ko'z va asab tizimiga ortiqcha yuklama;
- nutqiy faollikning kamayishi.

Shu sababli, multimediya vositalaridan foydalanishda quyidagi tamoyillarga amal qilish zarur:

- ekran vaqtini yosh xususiyatlariga mos ravishda cheklash;
- multimediya mashg'ulotlarini jonli muloqot bilan uyg'unlashtirish;
- sifatli va ta'limiy kontentni tanlash;
- tarbiyachi va ota-onalar tomonidan doimiy nazoratni ta'minlash.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, multimediya vositalari maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqni rivojlantirishda samarali pedagogik resurs hisoblanadi. To'g'ri

metodik yondashuv asosida qo'llanilgan multimediya vositalari bolalarning lug'at boyligini kengaytiradi, to'g'ri talaffuzni shakllantiradi, bog'langan nutqni rivojlantiradi va nutqiy faollikni oshiradi.

Biroq, multimediya vositalaridan foydalanishda me'yor, pedagogik nazorat va jonli muloqot bilan uyg'unlikni ta'minlash muhim ahamiyatga ega.